PROTOCOL
WEIDEVOGELINVENTARISATIE
1989
VWG STELTKLUUT

INLEIDING

Het is al weer vijf jaar geleden dat er voor het laatst een inventarisatie naar weidevogels in Oost-Zeeuws-Vlaanderen werd uitgevoerd.
Op 30 november 1988 is in de Vogelwerkgroep-vergadering daarom het voorstel gedaan een weidevogelinventarisatie uit te voeren in het seizoen van 1989.
Deze inventarisatie zou dan geheel Zeeuws-Vlaanderen betreffen en zal daarom in samenwerking met 't Duumpje gebeuren.

Het is van belang dat we van tijd tot tijd de huidige weidevogelstand vaststellen en door middel van vergelijking met vroegere inventarisatiegegevens nagaan of er toe- of afname onder de verschillende soorten is waar te nemen.
Zoals bekend worden de meeste weidevogels bedreigd door de nog steeds toenemende landbouwintensivering maar ook door de groeiende water(sport) recreatie.
Om daar ietstegen te doen zal er invloed moeten worden uitgeoefend op de besluitvorming zoals bijvoorbeeld de planologische bestemming.
Het verzamelen van gegevens over weidevogels door middel van inventarisatie kan een belangrijke bijdrage leveren aan de wijze waarop planologische ideeën worden uitgevoerd.

Als voorbereiding en tevens instructie volgt hierna een protocol. Het protocol geeft in het kort aan hoe en wanneer men de afzonderlijke weidevogel soorten moet inventariseren en heeft eveneens als doel éénheid te brengen in alle inventarisatie gegevens, betreffende afkortingen en symbolen. Aan het eind van het seizoen zullen de resultaten in de vorm van een verslag worden verwerkt en in de Steltkluut en 't Duumpje worden gepubliceerd.
Een beknopte versie willen we ter publicatie insturen aan "het Vogeljaar".

PROTOCOL

DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het is de bedoeling dat van alle steltlopersoorten, Slobeend, Zomertaling, Pijlstaart, Wintertaling en Krakeend het aantal aanwezige broedverdachte paren (territoria) wordt vastgesteld. Alleen voor de kievit streven we niet naar volledigheid. Het is echter wel de bedoeling dat alle op grasland broedende Kieviten volledig geteld worden. Indien ook Kieviten op akkerland geïnventariseerd worden, is het de bedoeling dat telkens gehele deelgebieden geïnventariseerd worden. We willen namelijk gebruik maken van de verdeling van de telgebieden die ook voor de wintertellingen gebruikt worden. West-Zeeuws-Vlaanderen is verdeeld in negen en Oost-Zeeuws-Vlaanderen in tien hoofdtelgebieden die telkens weer verdeeld zijn in deelgebieden.

HOE INVENTARISEREN

Het is de bedoeling dat we per bezoek alle waargenomen vogels tijdens dat bezoek op een en dezelfde kaart noteren. De verschillende soorten met onderstaande code moeten op de kaart worden vermeld.

Kievit = K
Grutto = G
etc.

Het is niet de bedoeling dat naar nesten gezocht wordt maar dat door het vaststellen van de vogels en hun gedrag enige mate van zekerheid omtrent broeden verkregen wordt. Hiervoor kunnen de onderstaande territoriumindicerende waarnemingstekens gebruikt worden. Aanvullende informatie is te vinden in de bijlagen.

- vogel alleen (bij eenden geslacht vermelden!!!!).
- paar..n $\overline{G}$
- afleidingsgedrag. ⇝
- alarmgedrag. ↯
- balst en balstroep.
- vogel zittend opnest of nest of vogel met jongen. ⌀

VELDWERK

Stippel een route door het telgebied uit zodat het gehele gebied overzien kan worden. Vergeet de overhoekjes niet! Meestal kan vanaf verhoogde punten in het landschap (dijken) het gebied goed overzien worden, voor sommige kreekoevers is het echter nodig het gebied te betreden. Doe dit zo voorzichtig mogelijk en alleen bij gunstige weersomstandigheden.

Om alle soorten goed te kunnen inventariseren moeten aan graslanden vijf en akkerlanden drie bezoeken gebracht worden. Bij akkerlanden moeten deze als volgt verdeeld worden: - akkerland, twee in april(bij voorkeur in de eerste helft en de tweede) en een omstreeks midden mei, - grasland, twee bezoeken in april, twee in mei en één begin juni. Het is raadzaam plaatsen waar Kluten en plevieren kunnen broeden, in de tweede helft van juni nog eens te bezoeken. In het geval er in grasland enkel Kieviten en Scholeksters broeden kan het juni bezoek vervallen.

NOTATIE

Ieder ontvangt zes kaarten waarop per bezoek de waarnemingen ingetekend moeten worden op de hierboven reeds beschreven wijze. Deze kaart moet telkens voorzienworden van een datum.
Als delen van het te inventariseren gebied in meerdere dagen onderzocht worden, kunnen kort na elkaar gedane bezoeken op één kaart ingetekend worden. Geef dan voor de deelgebieden op de achter zijde weer op welke data ze bezocht worden.
Op een van de kaarten moeten de gebieden (percelen) met grasland aangegeven door deze te aceren. Graszaad wordt niet als grasland maar als akkerland aangemerkt.

INFORMATIE

Heb je nog vragen, wil je meer informatie of toelichting dan kun je bellen naar:
Eric Marteijn 03200-49460 of 01176-1962;
Henk Castelijns 01159-1846;
Rob Remmerts 01155-4903.

INZENDEN VAN DE WAARNEMINGSKAARTEN.

Alle kaarten met waarnemingen moeten voor 1 juli naar onderstaand adres verzonden worden.

VEEL SUCSES EN PLEZIER MET HET ONDERZOEK

Axel, 24-02-1989, Namens de Vogelwerkgroep, Rob Remmerts, Beethovenstraat 7, 4571 CN, Axel.

Aanvullende informatie uit dehandleiding voor het inventariseren van broedvogels in Nederland.

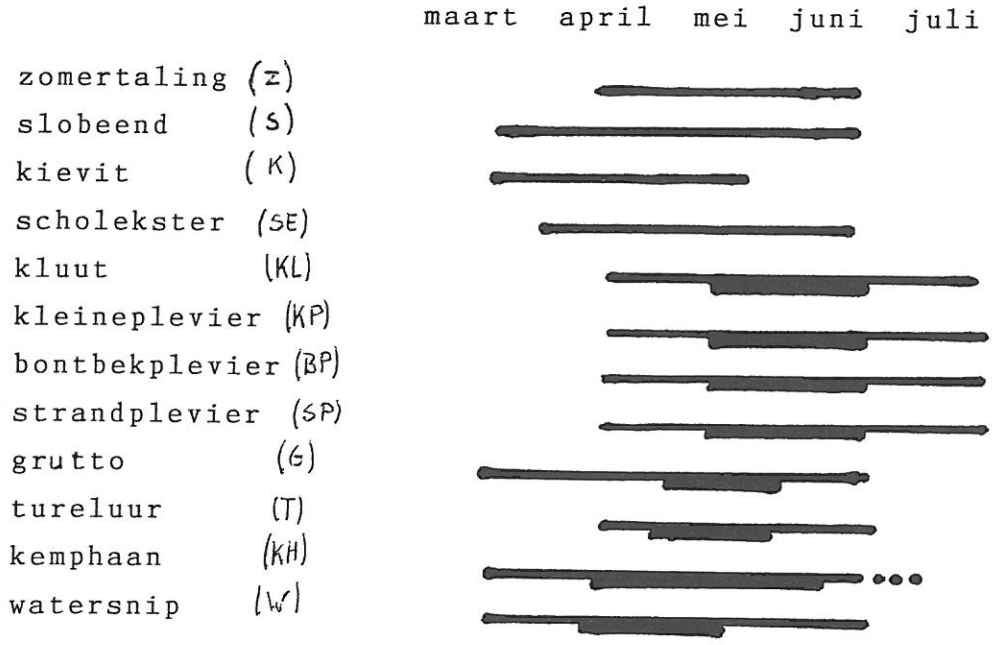

Inventarisatie periode per soort: ▬ gunstigste tijd, ▬ gunstige tijd, •••• minder gunstige tijd.

Zomertaling (Anas querquedula) Z

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van begin april tot in juli, vooral in mei.
Tijd van de dag: Gehele dag, maar vooral in de ochtendschemering (roep van ♂).
Waarnemingen: Zie krakeend.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. In verband met late doortrek en overzomerende vogels zijn bij waarnemingen van een paar of een solitair minimaal twee waarnemingen vereist die tenminste twee weken uit elkaar liggen. Zeker één waarneming moet vallen tussen half mei en het einde van juni.
Waarnemingen: (1) Aanwezige, al dan niet baltsende paren; (2) solitaire vogels in geschikt broedbiotoop; (3) gedrag dat wijst op de aanwezigheid van een nest: alarmerend individu, zenuwachtig rondvliegend of rondzwemmend ♂ of een ♀ dat afleidingsgedrag vertoont; (4) oude vogel met kleine jongen. Concentraties van ♂♂ geven doorgaans geen betrouwbare indicatie omtrent het aantal broedparen omdat een deel van de ♂♂ van elders afkomstig kan zijn.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. Bij waarnemingen van een paar of van een solitair zijn minimaal twee waarnemingen vereist die tenminste twee weken uit elkaar liggen. Zeker één waarneming moet vallen tussen eind mei en begin juli in verband met gepaarde late doortrekkers.

Slobeend (Anas clypeata) S

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van begin april tot in juni, met name van half april tot ver in mei.
Tijd van de dag: Gehele dag, maar vooral in de ochtend. In de ochtend- en avondschemering roepen de ♂♂ vaak veelvuldig en zijn dan, vooral in onoverzichtelijke gebieden, goed te tellen.
Waarnemingen: Zie krakeend.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. Late doortrek en overzomeren komen voor. Bij waarnemingen van een paar of van een solitair zijn daarom tenminste twee waarnemingen nodig die zeker twee weken na elkaar zijn verricht. Zeker één waarneming moet vallen tussen eind april en begin juni.

Scholekster (Haematopus ostralegus) SE

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van begin april tot in juli, vooral van eind april tot in juni.
Tijd van de dag: Van anderhalf uur na zonsopgang tot twee uur voor zonsondergang.
Waarnemingen: (1) Paren en solitaire vogels in geschikt broedbiotoop; (2) alarmerende vogels; (3) lokaliseren van broedende vogels, dit is goed te doen wanneer de vegetatie nog laag is; als de vegetatie hoog is, moet speciale aandacht worden geschonken aan solitaire vogels op verhogingen (paaltje, dijk), vaak zijn dit de partners van de broedende scholeksters.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. Bij paarwaarnemingen zijn minimaal twee waarnemingen nodig die minstens twee weken na elkaar moeten zijn verricht. Zeker één waarneming moet na half mei vallen. Vooral langs de kust maar ook in het binnenland komen regelmatig overzomerende niet-broedende paren voor, let dus op of er aanwijzingen in het gedrag zijn voor een broedgeval.

Kluut (Recurvirostra avosetta) KL

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van begin april tot het einde van juli, vooral van voor in mei tot het einde van juni.
Tijd van de dag: Gehele dag.
Waarnemingen: (1) Balts; (2) alarm; (3) afleidingsgedrag; (4) lokalisatie van het nest op afstand; (5) oude vogel met pulli.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. Bij paarwaarnemingen zijn minstens twee waarnemingen nodig die minimaal twee weken uit elkaar liggen. Hiervan moet één waarneming na half mei vallen. Soms alarmeren overzomerende niet-broedende kluten, deze vertonen echter geen afleidingsgedrag. Paren met pulli begeven zich vaak van de meestal droge nestplaats naar geschikte foerageergebieden en kunnen dan op honderden meters afstand van de nestplaats worden aangetroffen.
Bijzonderheden: Nesten kunnen worden aangetroffen op onverwachte plaatsen, zoals aardappel- en bietenakkers.

Kemphaan (Philomachus pugnax) KH

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van eind april tot in juli.
Tijd van de dag: Gehele dag.
Waarnemingen: Solitaire hennen tellen. Let op of er aanwijzingen zijn omtrent broeden. Bij het nest gedragen de ♀♀ zich onopvallend, vliegen vaak laat of juist vroeg en gaan dan vanaf afstand toekijken. Wanneer er jongen zijn, vliegen de hennen vaak om de indringer heen, vertonen afleidingsgedrag en alarmeren zacht. Hennen met pulli houden zich veel op langs slootranden en in overbeweide percelen waar geen vee meer loopt. Aantallen baltsende mannetjes zijn geen maat voor het aantal broedende hennen; bovendien kunnen doortrekkers baltsen op plaatsen waar niet wordt gebroed en komen verplaatsingen tussen baltsplaatsen voor. Hennen in groepen zijn meestal doortrekkers.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. Paarwaarnemingen niet meetellen: uitgaan van solitaire hennen. Minimaal twee waarnemingen zijn nodig die zeker twee weken na elkaar zijn gedaan. Tenminste één waarneming moet zijn verricht na half mei en voor het inscharen of maaien.

Tureluur (Tringa totanus) T

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van begin april tot in juli, vooral van half april tot in juni.
Tijd van de dag: Gehele dag, maar vooral in de ochtend.
Waarnemingen: (1) Aanwezige paren; (2) baltsende vogels; pas echter op voor dubbeltellingen in verband met verplaatsingen; (3) solitaire vogels; deze staan veel op paaltjes, vooral later in het seizoen; (4) alarmerende tureluurs; wanneer men de slootkanten afloopt alarmeren de meeste paren.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. Bij paarwaarnemingen zijn minimaal twee waarnemingen nodig die meer dan twee weken na elkaar gedaan zijn. Minstens één moet dateren uit de periode van half mei tot in juli. Hetzelfde geldt voor solitaire vogels. Houd er rekening mee dat broedvogels zich tot in juni kunnen vestigen, vooral aan de kust. Vanaf eind mei kunnen paren met jongen zich verplaatsen. Tureluurs kunnen soms erg ver van het nest foerageren.

Niet-broedvogel

In getijdengebieden kan men het beste tellen tijdens hoogwater op HVP's, in combinatie met integrale gebiedstellingen: een aanzienlijk deel van de vogels foerageert namelijk binnendijks en vertoont geen getijdenritme. Elders zijn integrale gebiedstellingen mogelijk, plaatselijk ook slaapplaatstellingen. Trekonderzoek door zeetrektellingen en door frequente gebieds- of HVP-tellingen.

Grutto (Limosa limosa) G

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van begin april tot in juni, vooral van half april tot in mei. Men kan volstaan met een bezoek in de tweede helft van april, in combinatie met een bezoek voor en na deze periode.
Tijd van de dag: Gehele dag, in gebieden met intensieve veehouderij voor 0.900 uur en na 16.00 uur, maar niet in de schemering.
Waarnemingen: (1) Paren; (2) in de optimale periode solitaire vogels. Gebruik voor beide categorieën van waarnemingen aparte symbolen. Voorkom zoveel mogelijk dat de vogels bij het tellen opvliegen; grote onrust maakt een goede telling moeilijk, vooral bij hoge dichtheden. Wacht bij grote beweeglijkheid tot de rust is weergekeerd. Waarnemingen van alarmerende en baltsende vogels zijn niet zo goed bruikbaar omdat deze vaak over grote afstanden vliegen.
Interpretatie: Tellen van zekere en waarschijnlijke broedgevallen. Bij waarnemingen van een paar is minimaal een waarneming nodig in de optimale periode. Bij waarnemingen van een solitaire vogel is minimaal een waarneming in de optimale periode nodig plus minimaal een waarneming voor of na deze periode. Bij zeer hoge dichtheden kan het maximale aantal paren en waarschijnlijk broedende solitaire vogels op één telling worden aangehouden. Als gevolg van agrarische activiteiten kunnen verplaatsingen op grote schaal optreden. Tot eind mei kunnen zich paren vestigen op pas ingezaaide percelen. Paren met jongen kunnen zich reeds over grote afstanden verplaatst hebben.

Kleine plevier (Charadrius dubius) KP

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van eind april tot het einde van juli, vooral van half mei tot het einde van juni.
Tijd van de dag: Gehele dag, baltsactiviteit echter het hoogst in de vroege ochtend en even na zonsondergang.
Waarnemingen: (1) Balts; (2) alarm; (3) afleidingsgedrag; (4) lokaliseren van het nest op afstand; (5) oude vogels met pulli.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. Bij paarwaarnemingen, balts en alarm zijn minimaal twee waarnemingen vereist. Hiervan dient één waarneming te vallen tussen half juni en half juli. Na verlies van het nest kunnen tot ver in juli vervolglegsels worden geproduceerd. Doortrekkers baltsen soms maar vertonen geen afleidingsgedrag.

Bontbekplevier (Charadrius hiaticula) BP

Broedvogel

Broedvogeltellingen zijn mogelijk van eind april tot ver in augustus, vooral van half mei tot in juli. Voor verdere aanwijzingen zie kleine plevier.

Strandplevier (Charadrius alexandrinus) SP

Broedvogel

Zie de aanwijzingen bij de kleine plevier. De inventarisatietijd loopt van eind april tot het einde van juli, vooral van half mei tot het einde van juni. Bij waarnemingen van een paar, balts en alarm zijn minstens twee waarnemingen vereist, waarvan zeker één uit de periode van half mei tot het einde van juni. In gebieden met hoge dichtheden kunnen de broedvogels groepjes vormen die alarmerend rond de waarnemer vliegen en afleidingsgedrag vertonen. Soms wordt echter nauwelijks gealarmeerd en loopt de vogel stil weg tot op enige afstand.

Kievit (Vanellus vanellus) K

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van begin april tot in juni, vooral van voor in april tot in mei.
Tijd van de dag: Gehele dag, in gebieden met intensieve veehouderij vóór 9 uur 's ochtends en na 16 uur 's middags.
Waarnemingen: (1) Aanwezige paren; deze zitten soms in zeer kleine groepjes bijeen; (2) baltsende of alarmerende vogels, wees hierbij verdacht op dubbeltellingen; (3) broedende vogels, vooral goed te tellen in het vroege voorjaar wanneer de vegetatie nog niet hoog is. Voorkom zoveel mogelijk dat de vogels voor de teller opvliegen; tel daarom zoveel mogelijk vanaf wegen of dijken.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. Bij paarwaarnemingen is minstens één waarneming uit de periode van voor in april tot in mei noodzakelijk. Houd er rekening mee dat kieviten soms in een ander perceel foerageren dan waar ze broeden. Vervolglegsels kunnen tot in juli worden geproduceerd. Als gevolg van agrarische activiteiten kunnen verplaatsingen optreden. Op akkers, vooral wanneer met biet en maïs ingezaaid, kunnen plaatselijk zeer hoge dichtheden voorkomen.
Bijzonderheden: Er bestaat een tendens om meer op 'zwart' land te gaan broeden: geploegde en ingezaaide akkers, gefreesd grasland e.d.

Watersnip (Gallinago gallinago) W

Broedvogel

Methode: Lokaliseren van broedparen.
Tijd van het jaar: Van half maart tot in juli, vooral van half april tot half juni.
Tijd van de dag: Balts vindt vooral in de avond- en ochtendschemering plaats. In de beste tijd geregeld balts tot enige uren na zonsopgang. Ook in maanlichte en windstille nachten kan inventarisatie lonend zijn.
Waarnemingen: (1) Baltsvlucht (blatende snippen), teken eventueel de vliegroute in; (2) kloktikkende vogels, veelal op paaltje of andere verhoging; (3) aanwezige paren in broedbiotoop. Bij het aflopen van slootkanten beginnen aanwezige snippen vaak te alarmeren. Eventueel kan men de vogels tot zangactiviteit stimuleren door met een recorder de zang te laten horen. Dit lukt 's nachts soms goed.
Interpretatie: Zekere en waarschijnlijke broedgevallen tellen. Bij waarnemingen van paren en van kloktikkende vogels zijn minimaal twee waarnemingen nodig, zeker twee weken uit elkaar. Eén waarneming dient na half mei en voor het begin van juli te vallen. Zowel ♂ als ♀ laten het kloktikkende geluid horen. Doortrekkers baltsen soms.

BRON – VOGELINVENTARISATIE